

REPORTAGE BEELDENDE KUNST

Kunstfestival Re_Nature is te gast in de ‘huiskamer’ van dakloze Sjonnie

Buitenkunst Re_Nature in Den Bosch stond voor een dilemma: een dakloze maakte buitenkunst kapot, juist omdat hij zijn eigen habitat verdedigde. Wat te doen?

Elsje Jorritsma

19 oktober 2021 • Leestijd 3 minuten

Luisteren

Leeslijst

De Onkruidenier. — FOTO FLORIAN BRAAKMAN

De hoge restruimte tussen enorme voedersilo's in een oud industrieel gebouw heeft een onbestemde vorm. Hier en daar staan flesjes water en stukken karton, waarmee zwerver Sjonnie de tochtige doorgang heeft ‘ingericht’. De geur van urine doet vermoeden dat hij er ook een wc heeft bedacht.

In dezelfde ruimte staan de overblijfselen van het kunstwerk *Contemplation I* van Jan Koen Lomans dat onderdeel is van Re_Nature, het groots opgezette kunstfestival in Den Bosch. Voor de opening op 8 oktober prijken hier nog grote klankschalen, pulserend in water, nu staan er alleen nog de ondiepe vierkante waterbakken, tot groot verdriet van de kunstenaar die maanden werk verloren zag gaan.

Het werk van Lomans is vlak voor de opening gesloopt door Sjonnie, net als nabijgelegen werken van De Onkruidenier. Toen de dakloze en veelal psychotische Sjonnie, die vaak verblijft op het terrein van de voormalige veevoederfabriek, na maand afwezigheid terugkwam trof hij ineens de klankschalen van Lomans aan, en hij schijnt gedacht te hebben dat hij daarmee afgeluisterd werd - dat kon hij niet over zijn kant laten gaan.

De mens en zijn leefomgeving is dit jaar het thema van het festival

Hulp voor Sjonnie

Kunstwerken in de buitenruimte zijn kwetsbaar, en vandalisme is de nachtmerrie van iedere curator. De eerste reactie was dan ook ontzetting en verdriet, vertelt curator Imke Ruigrok. „We schakelden direct de politie en de hulpdiensten in, ook om te voorkomen dat het weer zou gebeuren.“ Dat bleek niet eenvoudig. Sjonnie weghouden was niet mogelijk, en hulp aan de man die meestal in een andere wereld lijkt te leven was versnipperd.

Lees ook

De mens houdt het heft stevig in handen bij deze wildkunst

Bovendien groeide het gevoel dat het ingewikkelder lag, zegt Ruigrok. Was Re_Nature zelf niet in de eerste plaats binnengedrongen in de leefruimte van Sjonnie? Terwijl de mens en zijn habitat het thema van het festival is. „Waarbij een van de belangrijkste vragen is of er wel snelle oplossingen bestaan, zoals het ‘verwijderen’ van Sjonnie een snelle oplossing zou zijn”, zegt curator Ruigrok.

„We bevinden ons in een ecologische crisis die door mensen is veroorzaakt, met overstromingen en een pandemie als levendige illustratie, en bij het aanpakken ervan kunnen we ons door kunstenaars laten inspireren - dat is het uitgangspunt van dit festival.“ Waarbij de vraag is of we het moeten hebben van creatieve innovatie door mensen - snelle oplossingen - of juist van omdenken over de plek van de mens. „We zijn per slot van rekening zelf natuur!”

Ruigrok zocht kunstenaars die in meerdere disciplines werken, en die met langere onderzoeksperiodes tot hun werk komen. Onder de noemer Re_Generation werkte ze samen met onderwijsinstellingen zoals St. Joost School of Art & Design en de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht om speciale onderwijsprogramma's te maken.

De tien kunstenaars in het festivalonderdeel Re_Member gaan te rade bij inheemse tradities. In de installatie *EARTH(burt)* van Jasper Griepink zit een deerniswekkend elfachtig wezen in natte aarde, terwijl hij 'earth is our biggest teacher' moeizaam herhaalt in diepe ademtochten. Het effect is ijzig; de aarde zelf en haar onzichtbare bewoners proberen ons te waarschuwen, maar ze staan er slecht voor. Melanie Bonajo laat in de film *Night Soil/Fake Paradise* zien hoe met het psychedelische ayahuasca de wereld, en de positie van de mens daarin, anders ervaren wordt.

In het Social Lab op het terrein van de voormalige veevoederfabriek staat meer onderzoekend werk, zoals de installatie *Wither* van Thijs Biersteker. Een spookachtig wit, transparant stuk regenwoud van plastic geeft zacht licht. Elke keer als een blad opflikkert is er 128 vierkante meter regenwoud verloren gegaan, veelal opgeofferd aan veevoeder - de snelheid van de ontbossing is met 71 procent toegenomen tijdens de coronapandemie. Het is moeilijk te blijven kijken bij de verwoesting van het regenwoud die op deze manier zichtbaar is gemaakt, waar je bijstaat - nee terwijl je erbij staat. Ruimte voor verwondering en hoop is er ook; op de windmolens, platforms en wrakken in de Noordzee zijn bijvoorbeeld onbedoeld hele nieuwe biotopen ontstaan. Xandra van der Eijk brengt deze rissen van de Noordzee hallucinerend in beeld met delicate geluiden van de zeebodem.

Lees ook

Kunstenaar Thijs Biersteker: 'wetenschap en verbeelding moeten hand in hand gaan'

Waar het doel van het festival is dat de mens zich verbonden weet met de natuur, wordt dat nergens zo concreet als in het werk van Lidewei Reitsma en Jonne Verheij, *Interwoven, a dialogue with nature*. De jonge kunstenaars verdiepten zich in schimmels, en vonden een manier om data uit mycelium paddestoelen zichtbaar te maken op een scherm. Leg je hand zacht op de enorme klomp paddestoelen, en de reactie van het organisme komt in beeld.

En Sjonnie? „Sjonnie is onderdeel van het festival geworden, of we het nu willen of niet”, zegt curator Imke Ruigrok. En ergens klopt dat. Op het festival staan ook kunstenaar/activist Klaas Burger van de Academie voor Beeldvorming en fotograaf Mike Harris, met *The Great Outdoors*. In deze fotoserie bivakkeren dakloze mannen in het struikgewas in en rond Breda; de stad (snatuur) als toevluchtsoord voor mensen die niet meer meekomen. „Er wonen in Nederland enorm veel mensen op straat”, zegt Ruigrok. „De officiële cijfers zijn 40.000, maar dat is in werkelijkheid een veelvoud.” Sjonnie is een van de mensen waar dit festival over gaat, de ruimte met de klankschalen was zijn huiskamer. „Dat was een veilige plek voor hem, waar hij zijn psychoses op projecteert.”

Het goede nieuws is dat Lomans zijn werk alsnog deze week opzet. „We gaan er vanuit dat de man aan de nieuwe situatie is gewend”, zegt Ruigrok. Vanaf donderdag kunnen bezoekers (het festival loopt tot eind oktober) in de huiskamer van Sjonnie de klankschalen en lichtinstallatie van Lomans komen bekijken.

Re_Nature, t/m 31/10, diverse locaties, Den Bosch. Inl: re-nature.org/

Delen

Mail de redactie

BEELDENDE KUNST

+ Volg

Bouke de Vries maakt met kapotte keramiek opmerkelijk hele(nde) kunst

23 uur geleden

De man die Lucebert, Karel Appel en Simon Vinkenoog, inspireerde

12 augustus 2025

Schrijf je in voor de nieuwsbrief NRC Cultuurgids

Elke donderdag de mooiste verhalen over kunst en cultuur: interviews, recensies en achtergronden

Inschrijven

nrc

Over ons

Werken bij

Auteursrecht

Privacy

Leveringsvoorwaarden

NRC Code

Onze app

Archief

Adverteren

E-book

Mijn NRC

Neem een abonnement

Inloggen

Account aanmaken

Digitale krant

Mijn leeslijst

Mijn abonnementen

The New York Times

Nieuws uit de regio

Service & bezorging

Nieuwsbrieven

Privacyvoorkeuren

Contact

Redactie

Opinieredactie

De ombudsman

Colofon

AdSales

Klantenservice

Familieberichten

NRC-websites

Mediahuis NRC

NRC Carrière

NRC Webwinkel

NRC Lezersfonds